

Näringsutskottets betänkande

1981/82: 47

över proposition 1981/82: 100 i vad avser anslag till konsumentverket
m. m. jämte motioner

Ärendet

I detta betänkande behandlas

dels proposition 1981/82: 100 bilaga 14 (handelsdepartementet) punkterna D 4 (konsumentverket) och D 5 (allmänna reklamationsnämnden),

dels tre motioner från allmänna motionstiden år 1982, av vilka två direkt avser de berörda anslagen medan den tredje främst avser de regionala hemkonsulenternas verksamhet.

Riksdagens revisorer har tillställt utskottet en skrivelse rörande anslaget till konsumentverket.

Propositionen

Förslag

I proposition 1981/82: 100 bilaga 14 (elfte huvudtiteln) föreslås under angivna punkter följande:

D 4. Konsumentverket (s. 56–63)

att riksdagen till Konsumentverket för budgetåret 1982/83 anvisar ett förslagsanslag av 39 215 000 kr.,

D 5. Allmänna reklamationsnämnden (s. 64 f.)

att riksdagen till Allmänna reklamationsnämnden för budgetåret 1982/83 anvisar ett förslagsanslag av 7 445 000 kr.

Redogörelse för planerade besparingar vid konsumentverket

Riksdagen beslöt hösten 1980 (prop. 1980/81: 20, NU 1980/81: 16, rskr 1980/81: 134) att konsumentverkets förvaltningskostnadsanslag skulle minskas med 2,3 milj. kr. under budgetåret 1981/82 och därefter med ytterligare minst 1,7 milj. kr. På regeringens uppdrag har en översyn av konsumentverkets verksamhet ägt rum. Vissa besparingsåtgärder har redan vidtagits. Enligt propositionen bör det anförtros åt konsumentverket att mot bakgrund av översynen fatta de närmare beslut som vid varje tidpunkt framstår som lämpligast. Vissa planerade besparingsåtgärder redovisas emellertid för riksdagen. Konsumentverkets direktrådgivning till enskilda konsumenter skall avvecklas. Ärenden på grundval av marknads-

föringslagen skall i ökad utsträckning skrivas av utan åtgärd. Ambitionsnivån i vad gäller konsumentverkets uppdrag att utfärda riktlinjer för information utanför säljstället skall sänkas. Intäkterna i förlagsverksamheten skall ökas.

Motionerna

Yrkanden

De motioner som behandlas här är följande:

1981/82: 827 av Ingvar Svanberg m. fl. (s), vari hemställs att riksdagen

1. till konsumentverket för budgetåret 1982/83 anvisar ett i förhållande till regeringens förslag med 3 000 000 kr. förhöjt förslagsanslag av 42 215 000 kr.,

2. beslutar att av de till konsumentverket anvisade medlen för budgetåret 1982/83 1 000 000 kr. reserveras för undersöknings- och studieverksamhet i enlighet med vad som anförs i motionen.

3. beslutar att allmänna reklamationsnämnden återförs till konsumentverket.

1981/82: 1050 av Margot Håkansson (fp) och Bernt Ekinge (fp), vari hemställs att riksdagen hos regeringen begär en översyn av arbets- och resursfördelningen inom konsumentverket och hemkonsulentverksamheten vid länsstyrelserna i enlighet med vad i motionen anförts.

1981/82: 1061 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari hemställs att riksdagen

1. med ändring av regeringens proposition 1981/82: 100 bil. 14 Handelsdepartementet, D 4. Konsumentverket upptar ett i förhållande till regeringens förslag med 3 437 000 kr. förhöjt belopp.

2. uttalar sig för den inriktning av konsumentpolitiken som kommer till uttryck i motionen.

Motivering

Regeringens förslag betecknas i motion 1981/82: 827 (s) som ett utslag av den "borgerliga offensiven mot konsumentpolitiken". Det finns, menar motionärerna, nu påtagliga skäl att ifrågasätta om den inriktning av konsumentpolitiken som lades fast av riksdagen år 1972 kvarstår. Försvagningen av konsumentverket sätts i samband med ett hårdnande motstånd på konsumentområdet från det privata näringslivets sida. En aktiv konsumentpolitik är, säger motionärerna, särskilt viktig i en tid av reallönesänkningar och åtstramning. Det i förhållande till regeringens förslag ökade anslag som motionärerna föreslår skall bl. a. möjliggöra att förslagen om ökad ärendeavskrivning och om sänkt ambitionsnivå beträffande riktlinjer för information utanför säljstället kan avvisas. Ökade insatser skall vidare kunna göras i fråga om bl. a. prisinformation och hushållsbudgetfrågor.

För stöd till konsumentpolitisk forskning föreslås 600 000 kr. få disponeras. Vidare föreslås att högst 400 000 kr. får disponeras för stöd till studieförbundens verksamhet på konsumentområdet. Stödet skall kunna utgå för utbildning av cirkelledare, förtroendevalda i konsumentnämnder, personer med ansvar för konsumentfrågor i organisationer m. fl. Organisationer skall också kunna få stöd för dokumentation av konsumentproblem och för uppsökande verksamhet.

I motion 1981/82: 1061 (vpk) pekas på vissa framsteg inom konsumentområdet, bl. a. i form av skydd mot skadliga produkter. Konsumentverket har emellertid att lita till företagens samarbetsvilja när det gäller varuinformation och marknadsföring, säger motionärerna. De påtalar särskilt brister hos bruksvaror av typen kläder, skor, hemtextilier, köksporslin och glas. Konsumentverket borde, menar de, ges resurser att gripa sig an dessa problem. Samtidigt med att besparingar genomförs för konsumentverkets del skär också kommunerna ner på konsumentverksamheten, anför motionärerna vidare och föreslår att riksdagen skall ompröva sitt beslut om besparingar på konsumentverkets område. De vanliga människornas dagliga konsumentintressen bör ges en prioriterad plats i konsumentverkets verksamhet, säger motionärerna till sist.

I motion 1981/82: 1050 (fp) presenteras en kalkyl som är avsedd att visa att hemkonsulenternas verksamhet indirekt är självfinansierande. En förbättrad information i konsumentfrågor kan bidra till stabilisering av vårt lands ekonomi, säger motionärerna. De betonar att hemkonsulenterna härvidlag har viktiga uppgifter. I likhet med vad som gäller på skolöverstyrelsens område är en decentralisering av konsumentverkets arbete befogad, heter det till sist i motionen.

Tidigare behandling av frågor om hemkonsulenterna

Näringsutskottet avgav i november 1981 yttrande till civilutskottet (NU 1981/82: 1 y) över en motion om indragning av tjänsterna för regionala hemkonsulenter. Häri anförde näringsutskottet att starka skäl talade mot en indragning av hemkonsulenttjänsterna. Vissa länsstyrelser hade vakant-satt sådana tjänster. Konsumentverket hade emellertid begärt att statsmakterna inte skulle ta ställning till förslag om nedskärningar inom hemkonsulentorganisationen förrän en samlad bedömning hade gjorts av vilka regionala resurser som behövdes på det konsumentpolitiska området. Näringsutskottet uttalade att det fann denna begäran befogad och förutsatte att regeringen skulle ta hänsyn till den vid prövning av länsstyrelsernas anslagsframställningar. Moderata samlingspartiets företrädare anmälde avvikande mening. De ansåg att hemkonsulentorganisationen borde avvecklas så snart som möjligt. Civilutskottet (CU 1981/82: 3) redovisade motsvarande ställningstaganden.

Kommunminister Karl Boo besvarade den 13 maj 1982 en fråga (1981/82: 365) av Ingegård Oskarsson (c) huruvida han var beredd att medverka till att hemkonsulenternas rådgivande och uppsökande verksamhet skulle kunna fullföljas i minst samma omfattning som hittills.

I svaret meddelades att fem och en halv av de 39 hemkonsulenttjänsterna hade vakantsatts av besparingsskäl. Sådan vakantsättning hade dock skett endast i län som hade mer än en hemkonsulenttjänst. Länsstyrelserna är skyldiga att fullgöra de uppgifter som har ålagts dem inom den regionala konsumentverksamheten, sade kommunministern. Han tillade att regeringen ser positivt på den verksamhet som hemkonsulenterna bedriver och inte har rekommenderat någon begränsning av den. Länsstyrelsernas mångskiftande verksamhet och de olikheter som finns mellan länen har gjort det lämpligt att prioriteringarna får göras av de enskilda länsstyrelserna, uttalade kommunministern vidare. Han uppgav att regeringen kontinuerligt följer effekterna av detta prioriteringsarbete och framhöll att regeringen kan vidta åtgärder om så behövs.

Skrivelse från riksdagens revisorer

Riksdagens revisorer har i skrivelse till näringsutskottet den 4 mars 1982 anmält att revisorernas arbetsutskott har undersökt vissa kritiserade medlemsdispositioner från konsumentverkets sida under budgetåret 1980/81, nämligen förskottsutbetalningar och utnyttjande av s. k. utgiftsrester. Konsumentverket vidgår att felaktigheter har förekommit och har antagit ett åtgärdsprogram för att förhindra motsvarande felaktigheter i framtiden, meddelas det. I skrivelsen informerar revisorerna näringsutskottet om att såväl konsumentverket som dess revisionsmyndighet, kammarkollegiets revisionskontor, anser att det skulle vara en fördel om delar av konsumentverkets anslag kunde göras om till reservationsanslag. Närmast gäller detta i fråga om konsultkostnader och tryckningskostnader.

Utskottet

Utskottet noterar först att konsumentverkets resursbehov påverkas, om än marginellt, av riksdagens ställningstagande – på grundval av utskottets betänkande NU 1981/82: 45 – till frågan om ansvarsfördelningen mellan å ena sidan konsumentverket, å andra sidan bankinspektionen och försäkringsinspektionen när det gäller konsumentskyddet på bank- och försäkringsområdet.

Regeringens förslag till anslag för konsumentverket innebär att den neddragning i besparingssyfte av verkets resurser som beslöts förra året fullföljs. En del viktigare besparingsåtgärder anmäls särskilt i propositionen och har redovisats i det föregående.

Besparingsprogrammet kritiserar i motionerna 1981/82: 827 (s) och 1981/

82: 1061 (vpk). I båda motionerna föreslås större anslag än enligt propositionen. Vänsterpartiet kommunisterna vill att konsumentverket skall få hela det belopp som verket självt har begärt, dvs. ca 3,5 milj. kr. mer än enligt regeringens förslag. Socialdemokraterna vill öka anslaget med 3 milj. kr. Härav skall emellertid 1 milj. kr. reserveras för undersöknings- och studieverksamhet. Det särskilda anslag för detta ändamål som fanns tidigare skulle alltså i praktiken återinföras.

Enligt utskottets mening behöver ett besparingsprogram av den art som redovisas i propositionen inte medföra några egentliga menliga effekter. Den omständigheten att konsumentverket vid slutet av budgetåret 1980/81 inte hade förbrukat sitt anslag för det budgetåret på reguljärt sätt förefaller beaktansvärt i detta sammanhang. Utskottet tillbakavisar bestämt de påståenden om en "negativ inställning till" eller rentav en "offensiv mot" konsumentpolitiken som finns i den socialdemokratiska motionen 1981/82: 827. Regeringens förslag bör uppfattas som en uppmaning till effektivt resursutnyttjande, inte som utslag av en nedrustningspolitik. Med det sagda tillstyrker utskottet den medelsanvisning till konsumentverket som anges i propositionen. Motionerna 1981/82: 827 (s) och 1981/82: 1061 (vpk) avstyrks följaktligen, den förstnämnda i nu berörd del.

Riksdagens revisorer har, som framgår av det föregående, i en skrivelse till utskottet tagits upp frågan huruvida delar av konsumentverkets anslag borde göras om till reservationsanslag. Vissa problem kan tänkas vara förknippade med en sådan ändring med hänsyn till att medel till konsumentverkets verksamhet anvisas i programtermer. Utskottet förutsätter emellertid att regeringen uppmärksammar frågan.

I motion 1981/82: 1050 (fp) begärs en översyn av arbets- och resursfördelningen inom konsumentverket och hemkonsulentorganisationen vid länsstyrelserna. Motionärernas utgångspunkt är uppfattningen att hemkonsulenternas verksamhet indirekt är självfinansierande genom de besparingar den kan medföra i hushållen. Utskottet bestrider inte att en sådan kalkyl kan vara möjlig men menar att man måste iaktta stor försiktighet när det är fråga om att låta resonemang av detta slag – inte sällan förekommande i myndigheternas anslagsframställningar – bli styrande i budgetbehandlingen. I detta fall som ofta annars är osäkerheten i beräkningarna uppenbar.

Som framgår av redogörelsen i det föregående har utskottet uttalat sig om hemkonsulentorganisationen i ett yttrande hösten 1981. Utskottet står kvar vid den uppfattning som redovisades där och finner inte anledning till något ytterligare uttalande i ämnet. En avvägning av vilka resursinsatser som skall göras på central och vilka som skall göras på regional nivå bör ingå som ett naturligt led i den reguljära budgetprövningen på konsumentområdet. Utskottet finner inte skäl för riksdagen att göra någon framställning till regeringen på grundval av motion 1981/82: 1050 (fp).

Allmänna reklamationsnämnden utgör sedan 1981 års början en friståen-

de myndighet efter att förut ha varit knuten till konsumentverket. I motion 1981/82:827 (s) upprepas ett tidigare yrkande om att den förutvarande organisationsformen skall återinföras. Detta skulle, beräknar motionärerna, leda till en årlig besparing av en halv miljon kronor.

En bärande princip i vårt samhälle är att ett organ som har till uppgift att lösa tvister måste stå obundet i förhållande till de tvistande och inte får bereda någon av dessa ett särskilt inflytande. Detta är av central betydelse för att ett sådant organ skall kunna påräkna fullt förtroende och dess ställningstaganden bli respekterade. Konsumentverket – vars chef tillika är konsumentombudsman – intar en klar partsställning som företrädare för konsumentintresset. När allmänna reklamationsnämnden för ett par år sedan skulle göras permanent var det alltså självklart att dess tidigare direkta anknytning till konsumentverket borde upphöra. En återgång till den tidigare organisationsformen framstår mot nu angiven bakgrund som utesluten. Utskottet avstyrker alltså motionsyrkandet härom.

Regeringens förslag till medelsanvisning för allmänna reklamationsnämnden tillstyrks av utskottet.

Utskottet hemställer

1. beträffande *anslag till konsumentverket, m. m.*

att riksdagen med bifall till proposition 1981/82:100 bilaga 14 punkt D 4 samt med avslag på motion 1981/82:827 yrkandena 1 och 2 och motion 1981/82:1061 till *Konsumentverket* för budgetåret 1982/83 under elfte huvudtiteln anvisar ett förslagsanslag av 39 215 000 kr.,

2. beträffande *hemkonsulentorganisationen*

att riksdagen avslår motion 1981/82:1050,

3. beträffande *allmänna reklamationsnämnden*

att riksdagen

a) avslår motion 1981/82:827 yrkande 3,

b) med bifall till proposition 1981/82:100 bilaga 14 punkt D 5 till *Allmänna reklamationsnämnden* under elfte huvudtiteln anvisar ett förslagsanslag av 7 445 000 kr.

Utskottet hemställer dessutom

att detta ärende avgörs efter endast en bordläggning.

Stockholm den 25 maj 1982

På näringsutskottets vägnar

INGVAR SVANBERG

Närvarande: Ingvar Svanberg (s), Johan Olsson (c), Erik Hovhammar (m), Hugo Bengtsson (s), Sven Andersson (fp), Nils Erik Wååg (s), Margaretha af Ugglas (m), Lilly Hansson (s), Lennart Pettersson (s), Bengt Sjönell (c), Rune Jonsson (s), Hadar Cars (fp), Wivi-Anne Radesjö (s), Per Westerberg (m) och Ivar Franzén (c).

Reservationer

1. Anslag till konsumentverket m. m. (mom. 1)

Ingvar Svanberg, Hugo Bengtsson, Nils Erik Wååg, Lilly Hansson, Lennart Pettersson, Rune Jonsson och Wivi-Anne Radesjö (alla s) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 5 som börjar med "Enligt utskottets" och slutar med "berörd del" bort ha följande lydelse:

Utskottet instämmer i vad som sägs om konsumentverket i den socialdemokratiska motionen 1981/82: 827. Effekten av de neddragningar i konsumentverkets verksamhet som regeringen föreslår drabbar i första hand de sämst ställda konsumenterna, vilka i dagens ekonomiska läge behöver särskilt stöd. Det är enligt utskottets mening angeläget att riksdagen genom att anvisa ett större anslag än regeringen har föreslagit markerar sin vilja att värna om konsumenternas intressen. Som anförs i motion 1981/82: 827 (s) bör möjligheten att avskryva ärenden utan åtgärd inte användas i större utsträckning är nu och ambitionerna när det gäller riktlinjer för information utanför säljstället ligga kvar på nuvarande nivå. I enlighet med motionärernas förslag bör av det utökade anslaget 1 milj. kr. reserveras för konsumentpolitisk forsknings- och studieverksamhet. Utskottet tillstyrker alltså motion 1981/82: 827 (s) i nu berörda delar. Genom ett beslut enligt utskottets förslag tillgodoses också motion 1981/82: 1061 (vpk) i väsentlig mån.

dels att utskottet under 1 bort hemställa

1. beträffande *anslag till konsumentverket m. m.*

att riksdagen med anledning av proposition 1981/82: 100 bilaga 14 punkt D 4, med bifall till motion 1981/82: 827 yrkandena 1 och 2 och med anledning av motion 1981/82: 1061 till *Konsumentverket* för budgetåret 1982/83 under elfte huvudtiteln anvisar ett förslagsanslag av 42 215 000 kr.

2. Allmänna reklamationsnämnden (mom. 3)

Ingvar Svanberg, Hugo Bengtsson, Nils Erik Wååg, Lilly Hansson, Lennart Pettersson, Rune Jonsson och Wivi-Anne Radesjö (alla s) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 6 som börjar med "En bärande" och slutar med "motionsyrkandet härom" bort ha följande lydelse:

Även bortsett från kostnadsfördelarna finner utskottet den föreslagna åtgärden väl motiverad. Allmänna reklamationsnämnden får därigenom förbättrad tillgång till den sakkunskap som finns inom konsumentverket och större möjligheter att kontrollera att dess rekommendationer efterlevs. Erfarenheterna från tiden före år 1981 visar enligt utskottets mening att en mera direkt sammankoppling mellan allmänna reklamationsnämnden och

konsumentverket inte minskar förtroendet för nämnden och respekten för dess ställningstaganden.

Regeringens förslag till medelsanvisning för allmänna reklamationsnämnden föranleder med nuvarande organisatoriska förutsättningar ingen erinran. Av praktiska skäl tillstyrker utskottet förslaget. Den omorganisation som utskottet föreslår medför emellertid att en del av anslaget förblir outnyttjad.

dels att utskottet under 3 bort hemställa

3. beträffande *allmänna reklamationsnämnden*

- a) att riksdagen med bifall till motion 1981/82: 827 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna att allmänna reklamationsnämnden så snart som möjligt bör återföras till konsumentverket.
- b) (= utskottet).